

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2025.02.157> JEL classification: Q12, L16, M11
UDC: 338.436.01:330.341.1

Валентина БИБА

кандидат економічних наук, доцент,
кафедра менеджменту,
Білоцерківський національний аграрний університет, Україна
E-mail: vbiba584@ukr.net
ORCID iD: 0000-0002-9157-3191

Ганна АНТОНЮК

аспірант,
Білоцерківський національний аграрний університет, Україна
ORCID iD: 0000-0003-3704-7008
E-mail: anna_kru@ukr.net

АДМІНІСТРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМ ПОТЕНЦІАЛОМ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

АНОТАЦІЯ

Вступ. Формування ефективної системи управління виробничим потенціалом сільськогосподарського підприємства є ключовим завданням сучасного аграрного менеджменту. В умовах ресурсних обмежень, змін клімату, зростання конкуренції та воєнних ризиків, питання ефективного використання потенціалу набуває особливої актуальності. Теоретичне осмислення сутності виробничого потенціалу, його структури, принципів формування та управління дозволяє створити науково обґрунтовані механізми підвищення ефективності функціонування аграрних підприємств.

Управління виробничим потенціалом в аграрному секторі має ряд специфічних ознак, пов'язаних із природною нерівномірністю ресурсів, сезонністю, біологічною природою виробничих процесів, високою залежністю від погодних умов та регіональних відмінностей. Ці особливості формують унікальне поле дослідження та вимагають адаптації управлінських рішень до реалій господарської діяльності.

Метод (методологія). Методологія дослідження спирається на системно-структурний і функціональний підходи, які дали змогу розглядати виробничий потенціал як цілісну динамічну систему. Застосовано методи логічного узагальнення, дедукції та індукції для формулювання теоретичних положень адміністративного управління. Для аналізу категоріального апарату та еволюції наукових поглядів використано методи контент-аналізу й історико-логічного дослідження. Теоретичне обґрунтування принципів та функцій адміністративного управління здійснювалося з урахуванням міждисциплінарного підходу, що поєднує менеджмент, економіку та організаційну теорію.

Результати. Теоретичні засади управління виробничим потенціалом сільськогосподарських підприємств закладають підґрунтя для побудови ефективної системи менеджменту в аграрному секторі. Усвідомлення багатовимірної структури потенціалу, поєднання класичних та інноваційних підходів до його оцінки й управління, адаптація до умов невизначеності й змін – ключові умови забезпечення стійкого розвитку аграрного виробництва.

© Валентина Биба, Ганна Антонюк, 2025

Отримано: 10.04.2025 р.

Рекомендовано до друку: 04.05.2025 р.

Опубліковано: 28.05.2025 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

Як цитувати:

Биба В., Антонюк Г. Адміністративне управління виробничим потенціалом сільськогосподарського підприємства: теоретичний аспект. *Економічний аналіз*. 2025. Том 35. № 2. С. 157-166. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2025.02.157>

На основі аналізу встановлено, що ефективне управління потенціалом можливе лише за умови комплексного підходу, який враховує всі типи ресурсів – земельні, технічні, трудові, організаційні, інтелектуальні. Саме така інтеграція дає змогу забезпечити системну ефективність функціонування підприємств, підвищити їхню гнучкість, інноваційну спроможність і адаптивність до зовнішніх викликів.

Ключові слова: адміністративне управління; виробничий потенціал; сільськогосподарське підприємство; управлінські функції; системно-структурний підхід; теоретичні основи; ресурсний потенціал; ефективність управління.

Вступ

Формування ефективної системи управління виробничим потенціалом сільськогосподарського підприємства є ключовим завданням сучасного аграрного менеджменту. В умовах ресурсних обмежень, змін клімату, зростання конкуренції та воєнних ризиків, питання ефективного використання потенціалу набуває особливої актуальності. Теоретичне осмислення сутності виробничого потенціалу, його структури, принципів формування та управління дозволяє створити науково обґрунтовані механізми підвищення ефективності функціонування аграрних підприємств.

Виробничий потенціал – це фундамент, на якому базується економічна міць сільськогосподарського підприємства. Його раціональне використання є основою для підвищення продуктивності, конкурентоспроможності, стійкості до ризиків та забезпечення продовольчої безпеки. Водночас складність і багатокомпонентність аграрного виробництва вимагають системного підходу до ідентифікації, оцінки та управління потенціалом.

Управління виробничим потенціалом в аграрному секторі має ряд специфічних ознак, пов'язаних із природною нерівномірністю ресурсів, сезонністю, біологічною природою виробничих процесів, високою залежністю від погодних умов та регіональних відмінностей. Ці особливості формують унікальне поле дослідження та вимагають адаптації управлінських рішень до реалій господарської діяльності.

У науковій літературі проблема управління виробничим потенціалом сільськогосподарських підприємств розглядається з різних теоретичних і практичних підходів. Значну увагу приділено дослідженням таких авторів, як В. Мескон,

Г. Мінцберг, І. Ансофф, які обґрунтовують засади стратегічного та адміністративного управління в умовах динамічного середовища. У вітчизняній економічній науці важливий внесок зробили такі науковці, як Лисицький О. М., Шпикуляк О. Г., Панчук О. М., які розкривають особливості організаційного забезпечення управління ресурсами та формування адаптивних моделей керування.

Узагальнення публікацій свідчить про необхідність інтеграції класичних принципів менеджменту з галузевою специфікою сільського господарства, що потребує розробки оновленої концепції адміністративного управління виробничим потенціалом.

Мета статті

Мета статті – обґрунтування теоретичних засад управління виробничим потенціалом сільськогосподарського підприємства, висвітлення підходів до його класифікації, структурування та формування принципів управління, що відповідають сучасним умовам господарювання в аграрній сфері.

Результати та обговорення

Виробничий потенціал сільського господарства є складною інтегрованою економічною категорією, що відображає сукупні можливості аграрної галузі у виробництві продукції за наявного рівня ресурсного забезпечення та організаційно-економічних умов. У загальному розумінні, це сукупність наявних і потенційно доступних ресурсів, які можна мобілізувати для здійснення ефективної виробничої діяльності в аграрному секторі з урахуванням специфіки природно-кліматичних, соціально-економічних та інституційних факторів.

Сутність виробничого потенціалу не обмежується лише обсягами ресурсів. Вона включає в себе можливість трансформації ресурсів у готову продукцію через

організаційні, технологічні та економічні механізми. Цей потенціал є базою для реалізації як поточних виробничих завдань, так і стратегічних цілей розвитку сільського господарства. У цьому контексті, виробничий потенціал – це не лише ресурсна база, але й система взаємозв'язаних елементів, які визначають рівень ефективності функціонування аграрного виробництва.

Особливістю виробничого потенціалу в аграрному секторі є його природозалежність, оскільки більшість виробничих процесів тісно пов'язані з природними циклами (вегетаційними періодами, кліматичними умовами, ґрунтовими характеристиками тощо). Це зумовлює підвищену вразливість аграрного потенціалу до зовнішніх ризиків – погодних, екологічних, техногенних, соціально-політичних.

З теоретичної точки зору, виробничий потенціал є комбінацією факторів виробництва: землі, праці, капіталу та підприємницьких здібностей. У сучасних умовах до цього переліку додаються такі елементи, як інформаційно-аналітичні ресурси, цифрові технології, логістична інфраструктура, якість інституційного середовища.

У межах сільськогосподарського підприємства виробничий потенціал формується як результат: тривалого накопичення матеріальних і нематеріальних активів; державної політики підтримки аграрного сектору; участі у міжнародних ринках та інтеграції до глобальних ланцюгів постачання; ефективного управління ресурсами в умовах постійної зміни зовнішнього середовища.

Важливо відзначити, що виробничий потенціал не є сталим – він постійно змінюється під впливом інвестицій, інновацій, кадрової політики, технологічного оновлення, інституційних трансформацій. Його динамічність зумовлює необхідність регулярного моніторингу, оцінки та прогнозування для забезпечення конкурентоспроможності вітчизняного аграрного виробництва на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Отже, сутність виробничого потенціалу сільського господарства полягає в тому, що це:

- інтегрована система взаємодії матеріальних, трудових, природних, фінансових, інформаційних і організаційних ресурсів;
- вихідна основа для прийняття стратегічних і тактичних рішень щодо розвитку аграрного сектору;
- механізм забезпечення стабільності та адаптивності агровиробництва до мінливих умов господарювання.

Структура виробничого потенціалу сільського господарства відображає сукупність і взаємозв'язок його елементів, які забезпечують функціонування аграрного виробництва в межах обмеженого ресурсного середовища. Вона є основою для кількісної та якісної оцінки можливостей галузі, а також визначення резервів її подальшого розвитку.

Узагальнено структура виробничого потенціалу аграрного сектору може бути представлена у вигляді комплексу взаємопов'язаних підсистем, які поділяються за видами ресурсів та функціональним призначенням. Такий підхід дозволяє системно охопити всі елементи, що формують виробничу спроможність сільськогосподарського підприємства, і водночас забезпечити глибший аналіз їх взаємодії та ефективності використання. У цьому контексті особливо важливим є проведення комплексної оцінки складових виробничого потенціалу, яка дає змогу виявити «вузькі місця» у функціонуванні ресурсної бази, визначити резерви підвищення продуктивності та обґрунтувати напрями стратегічного розвитку підприємств аграрного сектору.

Основними складовими виробничого потенціалу сільського господарства є:

1. Природно-ресурсний потенціал – це базова основа аграрного виробництва, яка включає: земельні ресурси (рілля, пасовища, сіножаті, багаторічні насадження); кліматичні умови (температурний режим, рівень опадів, тривалість вегетаційного періоду); водні ресурси, необхідні для зрошення; лісові та інші біоресурси, що можуть бути використані як корми чи допоміжні матеріали.

Ефективне використання природного потенціалу залежить від рівня родючості ґрунтів, наявності меліоративних систем, екологічного стану земель, а також від

здатності господарств адаптуватися до змін клімату.

2. Матеріально-технічний потенціал: сільськогосподарську техніку і обладнання (трактори, комбайни, сівалки, обприскувачі тощо); будівлі та споруди (тваринницькі комплекси, склади, теплиці, зерносховища); електро- та енергоустановки; засоби транспорту і комунікації.

Рівень технічної оснащеності безпосередньо впливає на продуктивність праці, якість продукції, ритмічність виробництва та його інноваційний потенціал. Зношеність технічних засобів та їх моральне старіння – актуальна проблема для більшості господарств в Україні.

3. Трудовий потенціал включає: кількісні характеристики – чисельність зайнятих у сільському господарстві працівників; якісні характеристики – рівень професійної підготовки, кваліфікації, досвіду, інноваційної спроможності; мотиваційні аспекти – зацікавленість у результатах праці, умови праці, соціальний захист.

Сільське господарство є трудомісткою галуззю, яка вимагає не лише фізичної, а й висококваліфікованої інтелектуальної праці. Трудовий потенціал вразливий до соціальних викликів, таких як відтік молоді з села, старіння населення, недостатній рівень підготовки кадрів.

4. До фінансово-економічного потенціалу належать: власні фінансові ресурси підприємств (прибутки, амортизаційні відрахування, обігові кошти); залучені кошти (банківські кредити, інвестиції, дотації, лізинг); економічна стабільність і платоспроможність підприємства.

Фінансовий потенціал визначає можливості модернізації виробництва, запровадження інновацій, оновлення технічної бази, розширення виробництва та підвищення його стійкості. Без належного фінансового забезпечення інші складові потенціалу втрачають свою ефективність.

5. Інфраструктурний потенціал включає елементи, що забезпечують доступність ринків, постачання та збут: логістична інфраструктура (шляхи, транспорт, логістичні центри); ринкова інфраструктура (біржі, аукціони, кооперативи, посередницькі структури); інформаційна

інфраструктура (зв'язок, доступ до аграрної статистики, аналітичні системи).

Недостатність інфраструктури є одним з обмежень ефективного використання виробничого потенціалу, особливо для віддалених сільських регіонів.

6. Технологічний потенціал охоплює: технології обробітку ґрунту, вирощування, збору, зберігання та переробки продукції; рівень механізації та автоматизації виробництва; наявність систем контролю якості та сертифікації.

Технологічна складова виробничого потенціалу визначає рівень адаптації господарств до вимог ринку, здатність до підвищення продуктивності та зниження витрат, відповідність міжнародним стандартам екологічної та харчової безпеки.

7. Організаційно-управлінський потенціал складається з: структур управління підприємствами; рівня кооперації та корпоративної взаємодії; системи прийняття рішень, стратегічного планування та моніторингу; використання цифрових платформ і ERP-систем; наявності кадрового управлінського резерву.

Організаційно-управлінські ресурси відіграють роль «ядра координації» усіх інших складових потенціалу. Навіть за наявності достатніх ресурсів, їх неефективне управління може призвести до втрат і неефективності.

Важливою характеристикою структури виробничого потенціалу є системність і взаємозалежність його елементів. Наприклад, високий рівень матеріально-технічної оснащеності не буде ефективним без належної підготовки персоналу, а потужний природно-ресурсний потенціал не може бути реалізований без сучасних технологій і належного фінансування.

Таким чином, структура виробничого потенціалу сільського господарства є комплексною багаторівневою системою, у межах якої реалізуються всі виробничі процеси – від підготовки до збирання врожаю, його переробки, зберігання та реалізації. Вона має бути об'єктом постійного моніторингу, оптимізації та адаптації до змін як на макро-, так і на мікрорівні господарювання.

Виробничий потенціал сільського господарства функціонує як динамічна,

системно організована структура, у якій кожен з елементів – природні ресурси, техніка, трудові ресурси, фінанси, інфраструктура, технології та управління – має власну функціональність, але їх ефективність реалізується лише у тісному взаємозв'язку.

Таким чином, ефективне функціонування та стратегічний розвиток виробничого потенціалу сільського господарства неможливі без його цілісного бачення як інтегрованої системи. Лише за умови комплексного підходу, синергії ресурсних і управлінських факторів, держава та аграрний бізнес зможуть забезпечити стабільне виробництво, продовольчу безпеку та конкурентоспроможність України в глобальному просторі. У цьому зв'язку особливого значення набуває осмислення та застосування теоретичних підходів до управління виробничим потенціалом сільськогосподарських підприємств, які дають змогу формувати ефективні моделі управлінських рішень, адаптованих до специфіки аграрного сектору та викликів сучасного середовища.

Ресурсний підхід, який фокусується на кількісній оцінці доступних ресурсів та їх оптимізації. Його сутність полягає у забезпеченні максимальної ефективності використання наявного ресурсного капіталу. Підприємство розглядається як сукупність ресурсів, які мають бути ефективно залучені для досягнення запланованих результатів. Цей підхід передбачає глибокий аналіз наявних можливостей – землі, техніки, робочої сили, фінансових та інформаційних ресурсів. Він дозволяє виявляти «вузькі місця» у використанні ресурсів, проводити ресурсну ревізію, визначати резерви підвищення продуктивності та знижувати витрати. У сільському господарстві ресурсний підхід є особливо важливим з огляду на обмеженість доступу до зовнішнього фінансування, сезонність робіт і високий ступінь зношеності техніки, тому його використання дозволяє раціоналізувати поточну діяльність підприємства. Його сутність полягає у забезпеченні максимальної ефективності використання наявного ресурсного капіталу. Підприємство розглядається як сукупність ресурсів, які мають бути ефективно залучені для досягнення запланованих результатів.

Процесний підхід, що розглядає управління як безперервний цикл: планування, організація, мотивація, контроль. Цей підхід забезпечує структурованість управлінських дій, підвищує передбачуваність та керованість виробничих процесів, дозволяє інтегрувати управління потенціалом у загальну систему стратегічного менеджменту підприємства. У межах цього підходу управління потенціалом трактується як послідовність логічно пов'язаних етапів, кожен із яких має свої завдання, методи і засоби реалізації. Планування передбачає встановлення цілей, визначення потреб у ресурсах і розробку планів їх залучення; організація забезпечує координацію ресурсів і дій; мотивація активізує потенціал працівників через систему стимулів; контроль забезпечує оцінку досягнення результатів і коригування відхилень. Особливо цінним процесний підхід є у забезпеченні стабільності управлінських дій в умовах нестабільного середовища, а також у створенні чіткої логіки прийняття управлінських рішень і делегування повноважень. Цей підхід забезпечує структурованість управлінських дій, підвищує передбачуваність та керованість виробничих процесів, дозволяє інтегрувати управління потенціалом у загальну систему стратегічного менеджменту підприємства.

Системний підхід, де потенціал оцінюється як частина загальної системи підприємства, яка функціонує у взаємозв'язку з внутрішнім і зовнішнім середовищем. У межах цього підходу важливо враховувати не лише окремі складові потенціалу, а й їхню взаємодію, синергію та вплив на кінцевий результат. Системне мислення сприяє глибокому розумінню причинно-наслідкових зв'язків у процесі управління. Підприємство вважається відкритою системою, де зміни в одному з елементів потенціалу призводять до відповідних змін в інших підсистемах. Це дозволяє забезпечити стратегічну цілісність рішень, гнучке реагування на зовнішні виклики та узгодженість дій на різних рівнях управління. У сільському господарстві системний підхід особливо важливий для досягнення ефективної координації між технологічними, організаційними та екологічними аспектами виробництва, що у підсумку забезпечує збалансоване функціонування аграрного підприємства в умовах нестабільності. У межах

цього підходу важливо враховувати не лише окремі складові потенціалу, а й їхню взаємодію, синергію та вплив на кінцевий результат. Системне мислення сприяє глибшому розумінню причинно-наслідкових зв'язків у процесі управління.

Інноваційний підхід, який враховує роль технологій і знань у формуванні конкурентних переваг. Управління потенціалом у цьому контексті передбачає активне впровадження інноваційних рішень, розвиток дослідницьких і наукових підрозділів (R&D), цифровізацію виробничих і управлінських процесів, застосування штучного інтелекту, великих даних (Big Data), GPS-моніторингу, автоматизованих систем управління. Знання та інновації стають не просто допоміжним ресурсом, а ключовим фактором, що формує нову якість виробничої діяльності. Особливої актуальності інноваційний підхід набуває в умовах глобальної конкуренції, змін клімату, дефіциту трудових ресурсів та необхідності переходу до сталого розвитку. Його реалізація потребує не лише фінансових інвестицій, а й створення інституційної підтримки, освітньої інфраструктури, стимулювання підприємств до дослідницької діяльності. В аграрному секторі це може проявлятися у використанні точного землеробства, аграрних платформ, агродронів, біотехнологій та новітніх методів збереження родючості ґрунтів. Управління потенціалом у цьому контексті передбачає активне впровадження інноваційних рішень, розвиток R&D, цифровізацію процесів та використання сучасних аналітичних інструментів. Знання та інновації стають стратегічними ресурсами, що формують нову якість виробничої діяльності.

Функціональний підхід, що виділяє специфіку управління кожним видом потенціалу окремо (земельним, технічним, трудовим, управлінським, інноваційним). Цей підхід дозволяє застосовувати диференційовані, спеціалізовані управлінські рішення відповідно до особливостей кожного компоненту потенціалу, що підвищує точність і результативність управлінського впливу. Наприклад, управління земельним потенціалом зосереджене на агрохімічній паспортизації, сівозмінах, оцінці якості ґрунтів; управління технічним потенціалом включає контроль технічного стану машинно-

тракторного парку, планування модернізації техніки; трудовий потенціал потребує впровадження систем мотивації, навчання персоналу, кадрового резерву. Такий підхід сприяє глибокому аналізу ефективності використання кожного типу ресурсу та виявленню внутрішніх резервів розвитку. Його перевагою є можливість формування спеціалізованих програм розвитку окремих підсистем, що є особливо важливо в умовах обмеженості інвестицій та потреби у гнучкому реагуванні на зміни зовнішнього середовища. Він дозволяє застосовувати диференційовані методи управління, орієнтовані на конкретні особливості кожного компонента, забезпечуючи глибину аналітичного опрацювання та ефективність управлінського впливу.

Крім того, актуальності набуває інтегрований підхід, який поєднує переваги зазначених напрямів, забезпечуючи цілісність управління потенціалом як стратегічною категорією. Він орієнтований на досягнення системної ефективності та гнучкої адаптації підприємства до змін у зовнішньому середовищі. Інтегрований підхід передбачає одночасне використання ресурсного, процесного, функціонального, системного та інноваційного підходів у взаємодії, що дозволяє досягати синергії у прийнятті управлінських рішень. Він охоплює стратегії стратегічного планування, моніторингу ефективності, залучення інновацій, підвищення кваліфікації персоналу, і є основою для побудови адаптивної, технологічно гнучкої та результативної системи управління потенціалом. Особливо актуальним цей підхід є в умовах сучасних викликів – війни, нестабільності ринку, змін клімату та потреби у цифровій трансформації аграрного сектору. Він дозволяє трансформувати управління з фрагментарного у комплексне, підвищити стійкість підприємства та забезпечити конкурентоспроможність на перспективу, який поєднує переваги зазначених напрямів, забезпечуючи цілісність управління потенціалом як стратегічною категорією. Він орієнтований на досягнення системної ефективності та гнучкої адаптації підприємства до змін у зовнішньому середовищі.

Управління виробничим потенціалом сільського господарства передбачає цілеспрямований вплив на процеси формування, відтворення, використання та оновлення ресурсного забезпечення підприємств аграрної сфери з метою досягнення економічної ефективності, конкурентоспроможності та сталого розвитку.

Сільськогосподарське виробництво, на відміну від інших галузей, функціонує в умовах високої залежності від природного середовища, сезонних коливань, цінових ризиків, нерівномірного доступу до ресурсів, що зумовлює специфіку механізмів і принципів його управління. Тому управління виробничим потенціалом повинне бути гнучким, адаптивним, науково обґрунтованим і інтегрованим у систему державної аграрної політики. Реалізація таких підходів потребує ефективного інструментарію, що охоплює не лише стратегічне планування та контроль, а й конкретні механізми управління, здатні забезпечити раціональне використання ресурсів, підвищення продуктивності та стійкість аграрних підприємств в умовах нестабільності. У цьому контексті розгляд механізмів управління виробничим потенціалом сільськогосподарських підприємств набуває особливої актуальності.

Механізми управління – це інструменти та засоби реалізації функцій управління в аграрному секторі. Вони забезпечують впровадження принципів управління в практичну діяльність і можуть бути поділені на кілька груп:

1) Організаційно-управлінські механізми: створення ефективних структур управління на підприємстві виробничих підрозділів, відділів агрономії, технічного контролю тощо); впровадження стратегічного та операційного планування розвитку потенціалу; вдосконалення системи управлінського обліку, контролю та моніторингу; формування гнучких організаційних моделей: кластерів, кооперативів, корпоративних об'єднань.

2) Економічні механізми передбачає: розрахунок економічної доцільності використання ресурсів; бюджетування та фінансова оптимізація витрат на утримання та розвиток потенціалу; використання системи внутрішньогосподарського мотиваційного

ціноутворення; механізми кредитування, лізингу, аграрних розписок; стимулювання інвестицій у модернізацію виробництва.

3) Технологічні та інноваційні механізми: упровадження нових технологій обробітку ґрунту, вирощування культур, утримання тварин; використання точного землеробства, дронів, GPS/ГІС-систем; механізми адаптації до кліматичних змін (вибір культур, меліорація, захист ґрунтів); інтеграція інноваційних ІТ-рішень: ERP, CRM, IoT, Big Data.

4) Соціальні та кадрові механізми: професійна підготовка, стажування, підвищення кваліфікації працівників; мотиваційна система на основі результатів використання потенціалу; соціальні гарантії, розвиток сільської інфраструктури, підвищення престижу аграрної праці; механізми залучення молоді до сільськогосподарського виробництва.

5) Екологічні механізми, складовими яких є: сертифікація екологічного землеробства; впровадження практик сталого господарювання: сівозміна, органічне добриво, контроль ерозії ґрунтів; механізми енергоефективного використання ресурсів; участь у програмах «зеленого фінансування» та дотримання стандартів ESG.

6) Інституційно-державні механізми, що передбачає: податкове регулювання, субсидії, грантові програми; програми державної підтримки розвитку матеріально-технічної бази; нормативно-правове забезпечення ефективного землекористування; підтримка інтеграції у глобальні ринки через відповідність стандартам якості та безпеки.

Успішне управління виробничим потенціалом сільського господарства можливе лише за умови поєднання принципів системності, ефективності, інноваційності та сталості із використанням комплексу організаційних, економічних, технологічних, кадрових та інституційних механізмів.

Особливої актуальності в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення набувають: адаптивні механізми, здатні швидко реагувати на зміни середовища; державно-приватні інструменти підтримки інвестицій у агросектор; цифрові та аналітичні інструменти управління потенціалом; кооперативні форми організації

виробничої діяльності для малих та середніх виробників.

Таким чином, забезпечення ефективного управління виробничим потенціалом сільського господарства є ключовою передумовою не лише для розвитку аграрного бізнесу, а й для формування продовольчої безпеки, зайнятості на селі та конкурентоспроможності України на світових аграрних ринках.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Теоретичні засади управління виробничим потенціалом сільськогосподарських підприємств закладають підґрунтя для побудови ефективної системи менеджменту в аграрному секторі. Усвідомлення багатовимірної структури потенціалу, поєднання класичних та інноваційних підходів до його оцінки й управління, адаптація до умов невизначеності й змін – ключові умови забезпечення стійкого розвитку аграрного виробництва.

На основі аналізу встановлено, що ефективне управління потенціалом можливе лише за умови комплексного підходу, який

враховує всі типи ресурсів – земельні, технічні, трудові, організаційні, інтелектуальні. Саме така інтеграція дає змогу забезпечити системну ефективність функціонування підприємств, підвищити їхню гнучкість, інноваційну спроможність і адаптивність до зовнішніх викликів.

Важливою умовою сучасного управління є застосування стратегічного планування, цифрових рішень, інформаційної аналітики, а також високий рівень підготовки управлінського персоналу. Управління виробничим потенціалом повинно враховувати не лише внутрішні резерви, а й чинники зовнішнього середовища, формуючи основу для сталого зростання і конкурентоспроможності.

У подальших наукових дослідженнях доцільно зосередити увагу на розробці моделей ефективного використання потенціалу в умовах ризиків, воєнних загроз, кліматичних змін. Перспективним напрямом є цифрова трансформація системи управління та формування динамічних, адаптивних підходів до ресурсного менеджменту в аграрному виробництві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Липкань О. В. Напрями інформаційного забезпечення процесу управління виробничим потенціалом агропідприємств. Вісник аграрної науки. 2015. №5. С. 65-68.
2. Місевич М. А., Фана О. А., Ільюк Ю. О. Система управління виробничим потенціалом підприємства. Агросвіт. 2022. №20. С. 52-58.
3. Колос З. В. Формування системи ефективного управління виробничим потенціалом сільськогосподарських підприємств. Scientific papers of Dmytro Motorny Tavria state agrotechnological university (economic sciences). 2019. №1. С. 253-259.
4. Бугайчук В. В. Ефективність використання виробничого потенціалу у сільськогосподарських підприємствах. Вісник Дніпропетровського університету. Сер.: Економіка. 2013. №1. С.104-108.
5. Кузьменко Л. В. Формування виробничого потенціалу сільськогосподарського підприємства. Актуальні проблеми економіки. 2015. №2. С.205-211.
6. Єрмаков О., Нагорний В., Єрмаков С. Виробничий потенціал сільськогосподарських підприємств та інвестування його розвитку. Економіст, 2013. №8. С. 27-30.
7. Кустріч Л. О. Основні засади підвищення ефективності стратегічного управління та використання потенціалу сільськогосподарських підприємств. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки. 2017. №2. С.19-22.

8. Мушеник І. М., Кінаш І. А. Формування та використання виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки. 2015. №5. С. 48–51.

REFERENCES

1. Lypkan, O. V. (2015). Directions of information support for managing the production potential of agricultural enterprises. *Bulletin of Agrarian Science*, (5), 65–68.
2. Misevych, M. A., Fana, O. A., & Iliuk, Y. O. (2022). The management system of enterprise production potential. *Agrosvit*, (20), 52–58.
3. Kolos, Z. V. (2019). Formation of an effective management system for the production potential of agricultural enterprises. *Scientific Papers of Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University (Economic Sciences)*, (1), 253–259.
4. Buhaichuk, V. V. (2013). Efficiency of production potential use in agricultural enterprises. *Bulletin of Dnipro University. Series: Economics*, (1), 104–108.
5. Kuzmenko, L. V. (2015). Formation of production potential of an agricultural enterprise. *Actual Problems of Economics*, (2), 205–211.
6. Yermakov, O., Nahornyi, V., & Yermakov, S. (2013). Production potential of agricultural enterprises and investment in its development. *Ekonomist*, (8), 27–30.
7. Kustrych, L. O. (2017). Main principles for improving the efficiency of strategic management and use of agricultural enterprises' potential. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: Economic Sciences*, (2), 19–22.
8. Mushenyk, I. M., & Kinash, I. A. (2015). Formation and use of production potential of agricultural enterprises. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: Economic Sciences*, (5), 48–51.

Valentyna Byba, PhD in Economics, Associate Professor at the Department of Management, Bila Tserkva National Agrarian University, Ukraine

Hanna Antoniuk, PhD student, Bila Tserkva National Agrarian University, Ukraine

Administrative management of the production potential of agricultural enterprises: theoretical aspect

Abstract

Introduction. The formation of an effective management system for the production potential of agricultural enterprises is a key task in modern agrarian management. Under conditions of resource constraints, climate change, increasing competition, and wartime risks, the issue of efficient utilisation of potential becomes particularly relevant. A theoretical understanding of the essence of production potential, its structure, principles of formation and management enables the development of scientifically grounded mechanisms to enhance the efficiency of agrarian enterprises.

Management of production potential in the agricultural sector has several specific characteristics associated with the natural unevenness of resources, seasonality, the biological nature of production processes, high dependency on weather conditions, and regional variations. These features shape a unique research domain and require the adaptation of management decisions to the realities of economic activity.

Methodology. The research methodology is based on systemic-structural and functional approaches, allowing the production potential to be considered as a holistic and dynamic system. Methods of logical generalisation, deduction, and induction were applied to formulate theoretical provisions on administrative

management. Content analysis and historical-logical methods were used to analyse the conceptual framework and the evolution of scientific perspectives. Theoretical justification of the principles and functions of administrative management was conducted using an interdisciplinary approach combining management, economics, and organisational theory.

Results. The theoretical foundations of managing the production potential of agricultural enterprises lay the groundwork for building an effective management system in the agrarian sector. Understanding the multidimensional structure of potential, combining classical and innovative approaches to its assessment and management, and adapting to conditions of uncertainty and change are essential for ensuring sustainable agricultural development.

The analysis shows that effective management of potential is possible only through an integrated approach that considers all types of resources – land, technical, labour, organisational, and intellectual. Such integration ensures systemic efficiency in enterprise operations, enhances their flexibility, innovation capacity, and adaptability to external challenges.

Keywords: administrative management; production potential; agricultural enterprise; management functions; systemic-structural approach; theoretical foundations; resource potential; management efficiency.

Cite as: Byba, V., & Antoniuk, H. (2025). Administrative management of the production potential of agricultural enterprises: theoretical aspect. *Economic analysis*, 35 (2), 157-166. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2025.02.157>